

Sygn. akt: I Ns 292/18

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2020 roku

Sąd Rejonowy w Człuchowie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący Sędzia Sylwia Piasecka

Protokolant sekretarz sądowy Karolina Ziólkowska

po rozpoznaniu w dniu 17 stycznia 2020 roku w Człuchowie

na rozprawie

sprawy

z wniosku M. M. (1)

z udziałem małol. C. M., P. M., małol. M. M. (1), D. W., A. W.

o stwierdzenie nabycia spadku po C. M.

postanawia:

1. stwierdzić, że spadek po C. M., który zmarł 23 maja 2018 roku w C., ostatnio stale zamieszkiwał w J. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 16 lutego 2017 roku nabyły jego dzieci: C. M. s. M. i C. oraz M. M. (1) c. M. i C. każda z tych osób w 1/2 (jednej drugiej) części z tym, że nabycie spadku nastąpiło z dobrodziejstwem inwentarza,
2. oddalić wniosek w zakresie zwrotu kosztów postępowania.

Sygn. akt I Ns 292/18

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni – M. M. (1), reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika w osobie prawnego, złożyła wniosek o stwierdzenie, że spadek po C. M., zmarłym dnia 23 maja 2018 roku w C., ostatnio stale zamieszkałym w J., nabyły – na podstawie testamentu – każde w 1/2 części – małoletnie dzieci spadkodawcy C. M. i M. M. (1). Jako uczestników postępowania wnioskodawczyni wskazała małoletnie dzieci spadkodawcy C. M. i M. M. (1) oraz D. W., A. W. i P. M..

W uzasadnieniu wniosku wnioskodawczyni wskazała, że spadkodawca C. M. w chwili śmierci pozostawał w związku małżeńskim, posiadał dwoje małoletnich dzieci oraz troje dorosłych dzieci z poprzedniego związku małżeńskiego. Spadkodawca pozostawił testament notarialny z dnia 16 lutego 2017 roku, który został otwarty i ogłoszony w Sądzie Rejonowym w Człuchowie, w sprawie I Ns (...), w którym powołał do całości spadku swoje małoletnie dzieci, to jest uczestników postępowania - C. M. i M. M. (1). Wnioskodawczyni podkreśliła, że nie istnieją inne testamenty, jak również, że spadkodawca nie posiadał innych pozamałżeńskich dzieci.

Uczestnicy postępowania - D. W., A. W. i P. M. zakwestionowali ważność testamentu notarialnego wskazując, że spadkodawca w chwili sporządzania testamentu był uzależniony od alkoholu i nie był świadomy podczas składania ostatniej woli i sporządzania testamentu notarialnego.

W piśmie procesowym z dnia 2 listopada 2018 roku uczestniczka postępowania A. W., reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika w osobie adwokata, podniosła zarzut nieważności testamentu notarialnego C. M. z

dnia 16 lutego 2017 roku z uwagi na wyłączoną świadomość i swobodę wyrażenia woli przez spadkodawcę w chwili składania oświadczenia woli.

W uzasadnieniu wskazała, że od 1998 roku spadkodawca zmagał się z natężonym problemem alkoholowym, który z czasem w sposób znaczący zaczął wpływać na postawę spadkodawcy, a także jego stan zdrowia psychicznego i fizycznego. W konsekwencji prowadzonego trybu życia spadkodawca już na kilka lat przed śmiercią zmagał się z licznymi schorzeniami kardiologicznymi, nadciśnieniem, wodobrzuszem, dna moczaniowa, poalkoholowa marskością wątroby, a także zespołem neurosteniczno – lękowym. Powyższe w sposób istotny ograniczało jego rozeznanie w rzeczywistości i umniejszało, a nawet okresowo wyłączało świadome podejmowanie decyzji lub wyrażanie woli. Dlatego też, w ocenie wnioskodawczyni, nie może być wątpliwości, iż w czasie sporządzenia testamentu, tj. w dniu 16 lutego 2017 roku C. M. znajdował się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, co nakazuje uznać rzeczzone rozporządzenie majątkowe za nieważne w myśl regulacji art. 945 § 1 kc.

Uczestniczka postępowania podkreśliła nadto, że w kwietniu 2018 roku spadkodawca w stanie bardzo ciężkim, skrajnie wycieńczony trafił do szpitala w C..

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Spadkodawca – C. M. zmarł dnia 23 maja 2018 roku w C., stale zamieszkiwał w J..

Spadkodawca zawierał dwa związki małżeńskie, pierwszy ze S. M., który ustał na skutek rozvodu i drugi związek małżeński z wnioskodawczynią – M. M. (1), który ustał na skutek śmierci spadkodawcy. Z pierwszego związku małżeńskiego zrodziła się trójka dzieci, a mianowicie uczestnicy postępowania – D. W., A. W. i P. M., a z drugiego związku – (...) i M. M. (1).

Spadkodawca C. M. nie posiadał żadnych dzieci pozamałżeńskich i przysposobionych.

Za życia spadkodawca nie zawierał żadnych umów dotyczących spadku.

Żaden ze spadkobierców nie został uznany za niegodnego dziedziczenia spadku po C. M., jak również jest to pierwsze postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po spadkodawcy.

bezsporne, nadto dowód: odpis skrócony aktu małżeństwa k. 8, zapewnienie spadkowe uczestniczki postępowania D. W. 00:06:21 k. 22v, uczestnika postępowania P. M. 00:12:57 k. 22v, wnioskodawczyni M. M. (1) 00:03:02 k. 80v.

Uczestnicy postępowania –D. W., A. W. i P. M. po śmierci spadkodawcy nie składali oświadczeń o przyjęciu albo odrzuceniu spadku.

Wnioskodawczyni M. M. (1) złożyła oświadczenie, że w imieniu małoletnich - C. M. i M. M. (1) przyjmuje spadek z dobrodziejstwem inwentarza po C. M..

dowód: zapewnienie spadkowe uczestniczki postępowania D. W. 00:06:21 k. 22v, uczestnika postępowania P. M. 00:12:57 k. 22v. oświadczenie przedstawicielki ustawowej M. M. (1) k. 92.

Spadkodawca – C. M. w dniu 16 lutego 2017 roku przed notariuszem złożył oświadczenie, że do całości spadku powołuje swojego syna C. M., syna M., urodzonego dnia (...) w C. – w udziale wynoszącym 1/2 części oraz swoją córkę M. M. (1), córkę M., urodzona dnia (...) w C. w udziale wynoszącym 1/2 części. Jednocześnie spadkodawca C. M. oświadczył, że wydziedzicza swoje córki D. W. i A. K. – W. oraz swojego syna P. M..

Z oświadczeń tych został sporządzony w dniu 16 lutego 2017 roku testament w Kancelarii Notarialnej notariusza A. P. w C.. Testament ten został otwarty i ogłoszony przez Sąd Rejonowy w Człuchowie w dniu 20 czerwca 2018 roku.

Spadkodawca – C. M. nie pozostawił innych testamentów.

dowód: testament notarialny k. 7 - 8 akt I Ns (...), protokół otwarcia i ogłoszenia testamentu z dnia 20 czerwca 2018 roku k. 9, zapewnienie spadkowe uczestniczki postępowania D. W. i uczestnika postępowania P. M. 00:12:57 k. 22v, wnioskodawczyni M. M. (1) 00:06:30 k. 80v.

Spadkodawca – C. M. do 2008 roku pozostawał w związku małżeńskim ze S. M.. W trakcie trwania związku małżeńskiego spadkodawca pił alkohol, doprowadzał się do stanu upojenia alkoholowego, wówczas był niekontaktowy i wyłączony z życia. Spadkodawca nie leczył się również psychiatrycznie, natomiast środki farmakologiczne, które zażywał w związku ze swoimi schorzeniami, nie wpływały na zaburzenia jego świadomości. Spadkodawca nie tracił także przytomności.

W latach 2017 i 2018 spadkodawca C. M. wielokrotnie był hospitalizowany z powodu marskości wątroby, która była spowodowana przez nadmiar alkoholu oraz niewydolności krążeniowej. Podczas tych pobytów był on w pełni świadomy i nie stwierdzono u niego objawów zespołu lekowego, czy też psychotycznych. Ponadto przewlekłe choroby somatyczne (niewydolność serca, nadciśnienie tętnicze, migotanie przedsionków), a także przewlekła intoksykacja alkoholowa spadkodawcy mogły wskazywać jedynie na organiczne uszkodzenie centralnego układu nerwowego (organiczne zaburzenia osobowości). Nie powodowały one natomiast otępienia lub występowania psychoz alkoholowych, których konsekwencją byłby stan wyłączający świadome bądź swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli w chwili sporządzania testamentu notarialnego.

Dopiero na przełomie kwietnia i maja 2018 roku u spadkodawcy mogły pojawić się zaburzenia świadomości w związku z chorobą.

dowód: dokumentacja medyczna k. 103, zeznania świadka S. M. 00:09:47 k. 108v, 00:19:27 k. 109, M. M. (1) 00:34:37 k. 109v, M. T. 00:05:36, 00:07:45, 00:12:44 k. 120v, 00:15:17 k. 121, K. B. 00:23:43 k. 121, opinie biegłego sądowego z zakresu psychiatrii K. G. k. 143 – 144.

Sąd zważył co następuje:

Zgodnie z treścią przepisu art. 1025 § 1 k.c., Sąd na wniosek osoby mającej w tym interes stwierdza nabycie spadku przez spadkobiercę.

W niniejszej sprawie wniosek taki złożyła M. N. będąca spadkobiercą testamentowym po E. W., zatem miała ona interes prawny do wystąpienia z niniejszym wnioskiem.

Zgodnie z treścią art. 670 k.p.c., Sąd spadku bada z urzędu, kto jest spadkobiercą. W szczególności bada, czy spadkobierca pozostawił testament, oraz wzywa do złożenia testamentu osobę, co do której będzie uprawdopodobnione, że testament u niej się znajduje. Jeżeli testament zostanie złożony, sąd dokona jego otwarcia i ogłoszenia.

Stosownie zaś do treści art. 926 § 1 i 2 k.c., powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu. Przy czym dziedziczenie ustawowe co do całości spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy albo gdy żadna z osób, które powołał, nie chce lub nie może być spadkobiercą. Natomiast, z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, dziedziczenie ustawowe co do części spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał do tej części spadkobiercy albo gdy którakolwiek z kilku osób, które powołał do całości spadku, nie chce lub nie może być spadkobiercą (§ 3 art. 926 k.c.). Przepisy kodeksu cywilnego regulujące kwestie dziedziczenia dają zatem prymat woli spadkodawcy wyrażonej w testamencie.

Testament jest czynnością prawną jednostronną, osobistą, nie skierowaną do adresata, na wypadek śmierci (mortis causa), odwołalną oraz sformalizowaną do tego stopnia, iż sporządzenie go z naruszeniem przepisów o formie testamentu, skutkuje jego bezwzględną nieważnością (art. 941 k.c., art. 944 § 2 k.c., art. 958 k.c.). Mianem testamentu określa się także dokument zawierający oświadczenie woli testatora.

Sporządzenie testamentu wymaga dla swej ważności zachowania jednej z form testamentu przewidzianej w kodeksie cywilnym. Kodeks cywilny dzieli testamenty na zwykłe oraz szczególne. Do testamentów zwykłych zalicza między innymi testament własnoręczny (holograficzny art. 949 § 1 k.c.) oraz testament sporządzony w formie aktu notarialnego (art. 950 k.c.), który dla swej ważności musi spełniać wymogi stawiane aktowi notarialnemu przez ustawę z dnia 14 lutego 1991 roku Prawo o notariacie (Dz. U. z 2002 roku, Nr 42, poz. 369 ze zm.). Zgodnie z art. 92 § 1 tej ustawy, akt notarialny powinien zawierać: dzień, miesiąc i rok sporządzenia aktu, miejsce sporządzenia aktu, imię, nazwisko i siedzibę kancelarii notariusza, imiona, nazwiska, imiona rodziców i miejsce zamieszkania osób fizycznych, oświadczenia stron, z powołaniem się w razie potrzeby na okazane przy akcie dokumenty, stwierdzenie, na żądanie stron, faktów i istotnych okoliczności, które zaszły przy spisywaniu aktu, stwierdzenie, że akt został odczytany, przyjęty i podpisany, podpisy biorących udział w akcie, podpis notariusza.

W przedmiotowej sprawie wnioskodawczyni, przedstawicielka ustawowa małoletnich uczestników postępowania M. M. (1) wniosła o stwierdzenie nabycia spadku po C. M. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 16 lutego 2017 roku.

Uczestnicy postępowania – D. W., A. W. i P. M. zakwestionowali ważności testamentu notarialnego twierdząc, że oświadczenie ostatniej woli zostało złożone przez spadkodawcę C. M. przed notariuszem w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

W świetle art. 945 § 1 k.c., testament jest nieważny, jeżeli został sporządzony w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, pod wpływem błędu uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby spadkodawca nie działał pod wpływem błędu, nie sporządziłby testamentu tej treści oraz pod wpływem groźby.

Brak świadomości charakteryzuje się brakiem rozeznania, niemożności zrozumienia posunięć własnych lub też innych osób, niezdawaniem sobie sprawy ze znaczenia własnego postępowania. Wyłączenie świadomości natomiast ma miejsce w szczególności w przypadku choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego, a także innego, choćby przemijającego zaburzenia czynności psychicznych, wywołanego zwłaszcza alkoholizmem, narkomanią, wysoką gorączką, obłązną chorobą czy agonią. Podkreślenia wymaga jednak, iż stan taki musi istnieć w chwili sporządzania testamentu, czyli w chwili składania oświadczenia woli przez testatora. W orzecznictwie i doktrynie panuje pogląd, że przy badaniu tej kwestii unikać należy wszelkiego rodzaju automatyzmu i nawet fakt pozostawiania w zakładzie dla umysłowo chorych osoby nieubezpieczonej w okresie sporządzania testamentu nie może oznaczać automatycznego przyjęcia, że osoba taka działała w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 1976 roku, III CRN 25/76, OSP 1977/4/78).

Ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w postaci zeznań świadków oraz dokumentacji medycznej bezsprzecznie wynika, że spadkodawca C. M. w latach 2017 i 2018 był wielokrotnie hospitalizowany z powodu marskości wątroby i niewydolności krążeniowej, a przyczyną tych schorzeń był nadmiar spożywanego alkoholu. Jednakże podczas tych pobytów był w pełni świadomy i nie stwierdzono u niego objawów zespołu lekowego, czy też psychotycznych. Spadkodawca nie leczył się również psychiatrycznie i nie zażywał leków, które mogłyby mieć wpływ na jego świadomość. Powyższe okoliczności zostały potwierdzone także w opinii biegłego sądowego z zakresu psychiatrii K. G., który sporządził opinię na podstawie dokumentacji medycznej i zeznań świadków. Ponadto biegły sądowy jednoznacznie wskazał, że przewlekłe choroby somatyczne (niewydolność serca, nadciśnienie tętnicze, migotanie przedsionków), a także przewlekła intoksykacja alkoholowa spadkodawcy mogły wskazywać jedynie na organiczne uszkodzenie centralnego układu nerwowego (organiczne zaburzenia osobowości), natomiast nie powodowały one oświepcenia lub występowania psychoz alkoholowych, których konsekwencją byłby stan wyłączający świadome bądź swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli w chwili sporządzania testamentu notarialnego.

W ocenie Sądu powyższy materiał dowodowy nie budzi wątpliwości co do jego wiarygodności, albowiem jest on spójny i wzajemnie się uzupełniający. Ponadto opinia biegłego sądowego, zdaniem Sądu, jest pełna i wewnętrznie spójna, a nadto przeprowadzona po analizie udostępnionej dokumentacji medycznej zgromadzonej w niniejszej sprawie.

Zatem stanowiła ona dla Sądu pełnowartościowe źródło wiadomości specjalnych. Powyższa opinia nie była również kwestionowana przez uczestników postępowania i przez wnioskodawczynię.

Wobec powyższego, skoro uczestnicy postępowania nie wykazali aby spadkodawca w chwili złożenia oświadczenia swojej ostatniej woli na wypadek śmierci przed notariuszem A. P., nie znajdował się w stanie wyłączającym świadome bądź swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, to Sąd orzekł, że spadek po C. M., który zmarł 23 maja 2018 roku w C., ostatnio stale zamieszkiwał w J. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 16 lutego 2017 roku nabyły jego dzieci: C. M. s. M. i C. oraz M. M. (1) c. M. i C. każda z tych osób w 1/2 (jednej drugiej) części z tym, że nabycie spadku nastąpiło z dobrodziejstwem inwentarza albowiem przedstawicielka ustawowa małoletnich uczestników postępowania – M. M. (1) – złożyła oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na mocy art. 520 § 1 kpc, który stanowi, że każdy z uczestników postępowania ponosi koszty związane ze swym udziałem w sprawie. Należy bowiem podkreślić, że pomiędzy uczestnikami postępowania nieprocesowego nie istnieje w ogóle obowiązek zwrotu kosztów. Stanowisko takie uzasadnione jest niezależnością i samodzielnością udziału w tym postępowaniu każdego jego uczestnika, który ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie (art. 520 § 1 kpc), co oznacza, że każdego z nich obciążają zarówno koszty czynności, której sami dokonali, jak i koszty czynności podjętej w ich interesie, przez sąd, na ich wniosek lub z urzędu. Określona w art. 520 § 1 kpc zasada nie doznaje wyjątków, gdy uczestnicy są w równym stopniu zainteresowani wynikiem postępowania lub chociaż nie są w równym stopniu zainteresowani, ich interesy są wspólne. W pozostałych wypadkach sąd może od tej zasady odstąpić i orzec stosownie do reguł określonych w art. 520 § 2 lub 3 kpc. Dla ich zastosowania istotne jest stwierdzenie, czy między uczestnikami postępowania w danej sprawie zachodzi sprzeczność interesów i czy są oni w różnym stopniu zainteresowani w wyniku postępowania. Zgodnie z przyjętą linią orzecznictwa, którą Sąd w niniejszym składzie w pełni podziela, w sprawach o stwierdzenie nabycia spadku interes wszystkich uczestników postępowania jest zbieżny, oczekują oni bowiem na orzeczenie o stwierdzenie nabycia spadku, niezależnie od tego, czy sami – i w jakim udziale – dziedziczą spadek (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2012 roku, II CSK 620/11).

Ponadto zgodnie z przyjętą linią orzecznictwa, jeżeli wniosek uczestnika o zasądzenie kosztów postępowania nie uzasadnia odstąpienia od reguły określonej w art. 520 § 1 kpc, to powoduje to oddalenie tego wniosku. Nie jest bowiem uzasadnione orzekanie o "wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania" lub "o ponoszeniu kosztów postępowania przez każdego uczestnika stosownie do jego udziału w sprawie", względnie pomijanie w ogóle orzeczenia o kosztach (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 1999 roku, III CKN 497/98, Legalis).

Dlatego też Sąd orzekł jak w punkcie 2 sentencji.